

FORUM

PATRIOT ACT

In het artikel over de Amerikaanse PATRIOT Act zijn achtergronden en consequenties van deze wetgeving voor onder andere bibliotheken beschreven. Als sluitstuk is bij bibliotheken de vraag neergelegd hoe zij tegen de geschetste problematiek aankijken. Zouden

MISSCHIEN MET WAT LIJDELIJK VERZET...

Nol Verhagen

Het artikel van Marijke Verstappen in dit nummer laat goed zien waartoe zelfs een lichte vorm van hysterie kan leiden. Want het zijn natuurlijk niet de bibliotheken die ongegrond hysterisch reageren, zoals John Ashcroft meent. Ik wil overigens niet zover gaan te zeggen dat de hysterie van de Amerikaanse overheid ongegrond is – daarvoor was de aanslag op het WTC te ernstig. De reactie daarop van de Amerikaanse overheid dreigt het echter helaas alleen maar nog erger te maken. De Amerikaanse regering lijkt te denken dat ze het probleem van het terrorisme onder controle kan krijgen door ongebreidelde machtsvertoon in binnen- en buitenland. Ik waag dat in zijn algemeenheid te betwijfelen, en in het bijzonder geldt dat voor de maatregelen die onder de PATRIOT Act zijn en worden genomen. Het lijkt me typisch een geval van het 'paard achter de wagen spannen': men probeert niet alleen de put te dempen op het moment dat het kalf verdronken is, men kiest ook een middel dat erger is dan de kwaal.

GARANTIES

Het is inderdaad nogal wrang dat ter bescherming van de democratie gegrepen wordt naar maatregelen die juist een ernstige bedreiging van de democratie vormen. Want democratie betekent niet alleen dat iedereen deel heeft aan het bestuur en dat de meerderheid uitmaakt wat er moet gebeuren. Het betekent ook dat de burgers aan een overheid vergaande bevoegdheden toekennen om hen te regeren en dat zij bij wijze van spreken vooraf beloven dat zij zich bij besluiten van die overheid zullen neerleggen; dat die overheid zelfs bevoegd is hun gehoorzaamheid met geweld af te dwingen. Daarom is bescherming van de rechten van minderheden, en ook de bescherming van rechten van een individu juist in een democratie van levensbelang. Niet voor niets zijn er bijvoorbeeld in het strafprocesrecht zulke vergaande garanties opgenomen tegen willekeurig optreden van de overheid ten aanzien van individuele burgers. Die garanties zijn wel eens lastig, maar ze zijn er niet voor niets. En dat geldt dus ook voor de bescherming van burgers tegen de bemoeizucht van de overheid als het gaat om wat zij wel en niet wensen te lezen en te lenen.

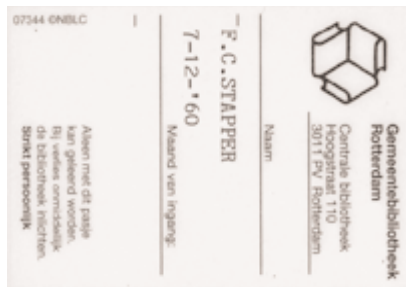
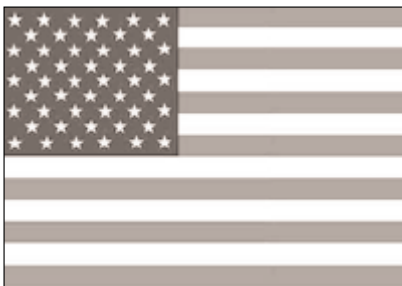
NIET IN DE POSITIE

Wat betekent nu zo'n ferm standpunt in de praktijk van een bibliothecaris ten aanzien van zo'n PATRIOT Act? Eigenlijk niet zo veel natuurlijk: ook bibliothecarissen zijn gehouden zich te voegen naar democratisch totstandgekomen wetten. In een democratie is er een heel goede manier om je ongenoegen met parlementaire besluiten tot uitdrukking te brengen (zolang de vrijheid van meningsuiting tenminste niet ook om zeep is geholpen – maar zover is het ook in Amerika gelukkig nog niet gekomen): je kunt proberen voldoende medestanders te vinden om een wet gewijzigd te krijgen. Ik besef natuurlijk wel dat dit gemakkelijker gezegd dan gedaan is, maar zo werkt het nu eenmaal. Moet een bibliothecaris dus maar meewerken aan de bevrediging van de informatiedrift van de overheid? Ja, ik

ook Nederlandse bibliotheken door de overheid als wapens in de strijd tegen terrorisme (of criminaliteit) ingezet kunnen worden? En wat zou de reactie van de bibliotheken zijn?

Nol Verhagen, voorzitter FOBID Juridische Commis-

sie, geeft de aftrap voor een discussie over dit onderwerp met zijn visie – op persoonlijke titel – op de PATRIOT Act. Tevens filosofeert hij over de (onwillige) rol die bibliotheken in een democratische samenleving mogelijk moeten gaan spelen.

vrees van wel. Met inachtneming van de vrije ruimte die de wet hem of haar biedt en misschien met wat lijdelijk verzet, maar toch...

Bibliothecarissen zijn, nog afgezien van meer principiële overwegingen, doorgaans absoluut niet in de positie om zich van wetgeving en wetgever te distantiëren. Vrijwel alle bibliotheken worden direct of indirect met overheidsgeld instandgehouden en lenen zich dus niet erg voor demonstraties van burgerlijke ongehoorzaamheid.

PIJNLIJKE BEKENTENIS

Pijnlijker nog omdat het allemaal niet zal helpen. De hele wet gaat uit van de gedachte dat je een land zou kunnen beschermen als je maar genoeg 'intelligence' hebt. Het

Irak-drama is een flagrant bewijs dat dat niet waar is. Ondanks alle 'intelligence' zijn de meest voor de hand liggende dingen onbekend, bijvoorbeeld of het land wel of geen massavernietigingswapens heeft; of waar Bin Laden uithangt...

Pijnlijk ook omdat eenmaal aangerichte schade in de verhouding tussen staat en burger niet gemakkelijk ongedaan te maken is.

Wat de stemming in Nederland betreft: misschien hebben we het wel te goed, dat we ons zo weinig druk maken om de bescherming van de privacy... Gelukkig maar, zou ik zeggen. Of ben ik nu naïef?

Ik denk toch graag dat wij het hier in Old Europe niet gauw zover zullen laten komen. Ik kan me bijvoorbeeld moeilijk voorstellen dat Tony Blair, die toch van harte deelneemt aan de Coalition of the Willing, een vergelijkbaar stukje wetgeving voor zijn rekening zal willen nemen. Blijkbaar is er bij ons toch een aantal verdedigingsmechanismen werkzaamere dan in de VS. Niet omdat wij van huis uit democratischer zijn dan de Amerikanen, want dat is moeilijk vol te houden. Maar misschien hebben we in het verleden wat meer pijnlijke ervaringen met dit soort vraagstukken gehad, die ons voorzichtiger maken?

Ik heb soms ook wel eens het gevoel dat wetgeving bij ons wat zorgvuldiger totstandkomt, met meer ruimte voor inbreng van, bijvoorbeeld, bibliothecarissen en hun organisaties. Hoewel: als je naar het Italië van Berlusconi kijkt, dan is dat misschien ook maar wishful thinking... Een goed voorbeeld trouwens, van hoe dingen gaan als het erop aankomt: dan worden wetten vastgesteld en uitgevoerd, en geen bibliothecaris die ze tegenhoudt. Ook niet in Europa.

Nol Verhagen

FOTO: RONALD DE NIJS